

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

UMUMIY O'RTA TALIM MAKTABLARI TA'LIM SIFATINI OSHIRISHDA
XALQARO BAHOLASH TADQIQOTLARIDAN FOYDALANISH IMKONIYATLARI.

Latipova Ma'rifat Salohiddin qizi

Toshkent Ijtimoiy Innovatsiya Universiteti Toshkent shahar,

Sergeli tumani Uzumzor-37

Email: Latipovamarifat5@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqola nafaqat umumiy o'rta talim maktablari ta'lim sifatini oshirishda xalqaro baholash tadqiqotlaridan foydalanish imkoniyatlari, muammo va yechimlar, olib borilayotgan islohotlar va ta'lim tizimidagi yangiliklar haqida, balki fan va texnikaga qiziqish, muammolarni ilmiy o'rganishning ahamiyatini anglash, ekologik muammolardan xabardorlik va ularni hal qilish muhimligini anglash bilan tavsiflangan fanga munosabat ifodasi; hodisalarni ilmiy tushuntirish, ilmiy tadqiqot usullarini qo'llash, ma'lumotlarni sharhlash va xulosalar chiqarish uchun ilmiy dalillardan foydalanish xususida hamdir. Ta'lim sifatini oshirish maqsadida xalqaro ta'lim dasturlaridan foydalanishning dolzarbligi, xalqaro dasturlarni milliyalashtirish masalasi PISA, PIRLS, TIMSS dasturlarining ilmiy amaliy ahamiyati ham ochib beriladi. Bundan tashqari ushbu ta'lim dasturlaridan foydalanib kelayotgan davlatlardagi natijalar ham solishtirilib, yutuq va kamchiliklar tahlil qilinadi. Xalqaro baholash dasturlarida muvaffaqiyatli ishtirok etib, bevosita ta'lim sifatini oshirish nafaqat O'zbekiston, balki, jahon hamjamiyatida o'quvchilarning o'quv dasturlarini yodda saqlab qolganligini baholashdan ularning kompetensiyalarini baholash, ya'ni maktabda egallagan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olishi, ijodiy va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish va uni baholashga o'tishda muhim vosita bo'lib hisoblanishini tadbiq etish hamdir.

Yuqoridagi fikrlardan kelib chiqib, ushbu maqolamizda ta'lim sifatini baholash xalqaro tadqiqotlarida ishtirok etish tadqiqotlarda olingan natijalar mamlakatdagi ta'lim sifati va uning xalqaro standartlarni hisobga olgan holda egallagan o'rni to'g'risida xulosalar chiqarish imkonini beradi. O'quvchilarni xalqaro PISA, PIRLS baholashning asl mohiyati o'quvchilarda tafakkur uyg'oqligi, ularni ixtirochi, ijodkorlikka o'rgatishning asosiy belgisi hisoblanishini ochib berishdan iboratdir.

Kalit so'zlar. Ta'lim, ta'lim tizimi, PISA, PIRLS, TIMSS, innovatsion, o'qituvchi, mantiqiy tafakkur, tanqidiy tahlil.

Аннотация: В данной статье речь идет не только о возможностях использования международных оценочных исследований для повышения качества образования в общеобразовательных школах, проблемах и решениях, проводимых реформах и инновациях в системе образования, но и об интересе к науке и технологиям, понимании важности научного изучения проблем, выражение отношения к науке, характеризующееся осознанием экологических проблем и пониманием важности их решения; речь идет также о научном объяснении явлений, применении методов научного исследования, использовании научных данных для интерпретации данных и формулирования выводов. В целях

повышения качества образования будет раскрыта актуальность использования международных образовательных программ, natsionalizatsii международных программ, а также научная и практическая значимость программ PISA, PIRLS, TIMSS. Кроме того, сравниваются результаты стран, использующих данные образовательные программы, анализируются достижения и недостатки. Непосредственное повышение качества образования путем успешного участия в международных оценочных программах важно не только в Узбекистане, но и в мировом сообществе, от оценки запоминания студентами учебной программы до оценки их компетенций, то есть их способности применять полученные знания. в школе в реальных жизненных situatsiyax, чтобы развивать навыки творческого и логического мышления и оценивать его. Это также приложение, которое считается инструментом.

На основании вышеизложенного в данной статье участие в международных исследованиях по оценке качества образования позволяет сделать выводы о качестве образования в стране и его месте с учетом международных стандартов. Настоящая суть международной оценки учащихся PISA, PIRLS заключается в том, чтобы выявить, что мышление учащихся является основным признаком обучения их изобретательности и творчеству.

Ключевые слова. Образование, образовательная система, PISA, PIRLS, TIMSS, инновatsii, учитель, логическое мышление, критический анализ.

Annotation: Abstract: This article is not only about the possibilities of using international evaluation studies to improve the quality of education in general secondary schools, problems and solutions, ongoing reforms and innovations in the education system, but also about interest in science and technology, understanding the importance of scientific study of problems, an expression of attitude to science, characterized by awareness of environmental problems and an understanding of the importance of solving them; it is also about the scientific explanation of phenomena, the application of scientific research methods, the use of scientific evidence to interpret data and draw conclusions. In order to improve the quality of education, the relevance of using international educational programs, the nationalization of international programs, and the scientific and practical importance of PISA, PIRLS, TIMSS programs will be revealed. In addition, the results of the countries using these educational programs are compared, and the achievements and shortcomings are analyzed. Directly improving the quality of education by successfully participating in international evaluation programs is important not only in Uzbekistan, but also in the world community, from evaluating whether students have memorized the curriculum to evaluating their competencies, that is, their ability to apply the knowledge acquired at school in real life situations, to develop creative and logical thinking skills, and to evaluate it. It is also an application that is considered a tool.

Based on the above points, in this article, participation in international research on the assessment of the quality of education allows us to draw conclusions about the quality of education in the country and its place, taking into account the international standards. The real essence of the international PISA, PIRLS evaluation of students is to reveal that students' thinking is the main sign of teaching them to be inventive and creative.

Keywords. Education, educational system, PISA, PIRLS, TIMSS, innovative, teacher, logical thinking, critical analysis.

Kirish. Ta'lim sifatini baholash sohasidagi turli zamonaviy xalqaro va mahalliy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, aksariyat ta'lim tizimlari tez o'zgaruvchan bo'lib, iqtisodiyotga mos kelmasligi, ta'lim

oluvchilarning mentalitetiga xos emasligi hamda o'quvchilarga tanqidiy, ijodiy fikrlash, o'zlashtirish kabi zarur ko'nikmalarni bermasligi mumkin. Shuning uchun ham ta'lim sohasidagi har qanday tizimli o'zgarishlarni amalga oshirish uchun bilimlarni baholash usullarini isloh qilish juda muhim va bugungi kunda bizga nafaqat o'zgarishlar, balki global xarakterdagi transformatsiyalar kerak. Faqat ular o'quvchilarni muvaffaqiyatga erishish uchun zarur bo'lgan ko'nikmalar bilan jihozlashlari mumkin.

Tadqiqot obekti va qo'llanilgan metodlar

Tadqiqot obekti sifatida umumiy o'rta ta'lim maktablarida ta'lim sifatini baholash tizimini takomillashtirish jarayonlari olindi. Tadqiqot mavzusini yoritishda ilmiy-nazariy, pedagogik-psixologik, sinergetik, anketa so'rovnomalari o'tkazish, kuzatish, suhbat, sotsiologik so'rovlar, matematik-statistik tahlil hamda tadqiqot natijalarini umumlashtirish kabi usullardan foydalanilgan.

Olingan natijalar va ularning tahlili

Ta'lim tadqiqotlari sifati bo'yicha asosiy xalqaro tadqiqotlar Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot xalqaro tashkiloti va IEA (Xalqaro baholash assotsiatsiyasi) ta'lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsiatsiyasi tomonidan amalga oshiriladi. Umumiy ta'lim sifati bo'yicha uchta asosiy xalqaro qiyosiy tadqiqot – PISA, TIMSS va PIRLS bir-birini to'ldiradi. Ushbu uch tadqiqotning bir vaqtda olib borilishi ta'lim tizimi haqida to'liqroq ma'lumot beradi, uning turli tomonlarini baholaydi. PISA, TIMSS va PIRLS so'rovlari natijalarini taqqoslash boshlang'ich, umumiy va o'rta maktablarda o'qish, matematika va tabiatshunoslik fanlarini o'qitish xususiyatlarini aniqlash va xalqaro tashkilot tomonidan ishlab chiqilgan ta'lim ustuvorliklari nuqtai nazaridan umumta'lim sifatini baholash imkonini beradi. Shu maqsadda O'zbekiston 2021-yilda ilk marotaba xalqaro PIRLS-2021 tadqiqotida ishtirok etdi. Ta'lim inspeksiyasi va Xalq ta'limi vazirligi hamkorligida Respublika bo'yicha barcha hududlarda Xalqaro tadqiqotlarga tayyorgarlik ko'rishga yo'naltirilgan 348 ta tayanch maktablar belgilandi.

Keling, ta'lim sifatini o'rganish bo'yicha asosiy xalqaro dasturlarni batafsil ko'rib chiqaylik.

PISA - ta'lim yutuqlarini baholash bo'yicha xalqaro dasturdir. Ta'kidlash lozimki, Ta'lim sifatini oshirishning asosiy omillaridan biri sifatida o'quvchilarning sifatli bilim olishlari uchun yetarlicha shart-sharoitlar yaratish va ta'lim olish huquqlarini himoya qilish muhim ahamiyatga ega. PISA ta'lim yutuqlarini baholash bo'yicha xalqaro dastur (Programme for International Student Assessment), tadqiqot OECD homiyligida olib boriladi. Dastur doirasida 15 yoshli o'quvchilar imtihondan har uch yilda bir marta o'tkaziladi:

matematik savodxonlik;

tabiatshunoslik savodxonligi;

o'qish savodxonligi;

muammolarni hal qilish va moliyaviy va kompyuter savodxonligi.

Ta'kidlash joizki, ta'lim sifatining hech bir xalqaro qiyosiy tadqiqoti mamlakatlar ta'limiga PISA dasturi kabi ta'sir ko'rsatmagan. Tadqiqotda erishilgan natijalarni tushuntirish uchun 2000-

2015 yillarda ta'lim sifati va samaradorligini baholash sohasida ko'plab ilmiy tadqiqotlar boshlandi. Mamlakatlar tadqiqot natijalaridan foydalanib, ta'limning kuchli va zaif tomonlarini aniqlashga, ularning profilini boshqa davlatlar fonida ko'rishga, maktablarda ta'lim jarayonini takomillashtirish yo'nalishlarini belgilashga muvaffaq bo'ldi. 2015 yilgi tadqiqot natijalariga ko'ra, eng yaxshi o'rta ta'lim Sharqiy Osiyo mamlakatlarida (Xitoy, Koreya Respublikasi, Singapur, Yaponiya) hisoblanadi.

PISA fan savodxonligi testi shaxsiy, mahalliy/milliy va global muammolarni hal qilish uchun akademik bilimlardan foydalanish qobiliyatini o'lchaydi - ham zamonaviy, ham tarixiy, fan va texnologiya masalalarini tushunishni talab qiladi; tevarak-atrofdagi dunyoni, ilmiy bilimlar asosini tashkil etuvchi asosiy faktlar, g'oyalar va nazariyalarni tushunish: tabiat va texnologiya haqidagi bilimlar (mazmunni bilish), bilim olish usullarini bilish (protseduralarni bilish); ushbu tartiblarning asoslilikini tushunish va ulardan foydalanish (uslubiy bilim); fan va texnikaga qiziqish, muammolarni ilmiy o'rganishning ahamiyatini anglash, ekologik muammolardan xabardorlik va ularni hal qilish muhimligini anglash bilan tavsiflangan fanga munosabat ifodasi; hodisalarni ilmiy tushuntirish, ilmiy tadqiqot usullarini qo'llash, ma'lumotlarni sharhlash va xulosalar chiqarish uchun ilmiy dalillardan foydalanish.

TIMSS - bu IEA ta'lim yutuqlarini baholash xalqaro assotsiatsiyasi tomonidan o'tkaziladigan matematika va tabiiy fanlar bo'yicha ta'lim sifatining xalqaro monitoring tadqiqoti (Trends in Mathematics and Science Study). Har to'rt yilda bir marta o'tkaziladigan ushbu tadqiqotda 4 va 8-sinf o'quvchilarining matematika va tabiiy fanlar bo'yicha, shuningdek, 11-sinf o'quvchilarining matematika va fizika fanlari bo'yicha chuqurlashtirilgan kurslaridagi natijalari baholanadi. To'rt yillik tadqiqot tsikli to'rtinchi sinf o'quvchilari sakkizinchi sinfga o'tganda erishilgan natijalarni monitoring qilish bilan taqqoslash, shuningdek, boshlang'ich sinfdan o'tish davrida o'quvchilarning matematika va tabiatshunoslik tayyorgarligidagi o'zgarishlarni qayd etish imkonini beradi.

Ushbu tadqiqot uchun asboblari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

testlar, o'qituvchilar, maktab ma'muriyatlari, ta'lim ekspertlari, tadqiqot sifati monitorlari uchun so'rovnomalar;

o'rganishni tashkil etish va o'tkazishni uslubiy ta'minlash, bepul javoblar bilan topshiriqlarni tekshirish bo'yicha qo'llanma, ma'lumotlarni kiritish uchun qo'llanma;

PIRLS – “Matnni o'qish va tushunish sifatini o'rganish” (Progress in International Reading Literacy Study) xalqaro loyihasi turli mamlakatlardagi 4-sinf boshlang'ich maktab o'quvchilarining matnni o'qish va tushunish sifatini solishtirish imkonini beradi. Tadqiqotlar 2001 yildan boshlab har besh yilda bir marta o'tkaziladi. U IEA homiyligida amalga oshiriladi. Xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish uchun barcha mas'uliyat Chestnut Hill (Massachusetts, AQSh) Boston kollejiga yuklangan.

PIRLS o'quvchilar tomonidan maktab vaqtida va undan tashqarida eng ko'p qo'llaniladigan o'qishning ikki turini o'lchaydi:

o'qish adabiy tajribasini egallash maqsadida o'qish;

axborotni o'zlashtirish va undan foydalanish maqsadida o'qish.

Tadqiqotning kontseptual qoidalariga muvofiq, adabiy va axborot matnlarini o'qishda o'qish qobiliyatlarining to'rtta guruhi baholanadi:

aniq ko'rsatilgan ma'lumotlarni topish;

xulosalarni shakllantirish;

axborotni talqin qilish va umumlashtirish;

Unga ko'ra barcha maktablarning faoliyatini har yili o'rganib tahlil qilish va ulardagi ta'lim sifati bo'yicha maktab direktori va o'rinbosarlari, o'qituvchilar, hokimlar va ularning ta'lim bo'yicha maslahatchilari faoliyatiga baho berish belgilanmoqda.

Xalqaro baholash dasturlarida muvaffaqiyatli ishtirok etish, bevosita ta'lim sifatini oshirish bilan bog'liqdir. Unda ishtirok etish, nafaqat O'zbekiston, balki, jahon hamjamiyatida o'quvchilarning o'quv dasturlarini yodda saqlab qolganligini baholashdan ularning kompetensiyalarini baholash, ya'ni maktabda egallagan bilimlarini real hayotiy vaziyatlarda qo'llay olishi, ijodiy va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish va uni baholashga o'tishda muhim vosita bo'lib hisoblanadi.

Xalqaro tadqiqotlar bo'yicha 191 ta maktablarda PISA savollari negizida dastlabki tajribasino'vlar o'tkazilib, 4873 nafar o'quvchilar qamrab olindi. TIMSS dasturi savollari negizida Jahon banki bilan hamkorlikda 150 ta maktablarda tadqiqot o'tkazilib, 4051 nafar o'quvchilarning matematik savodxonligi baholandi.

Xulosa

Yuqoridagi talablarning ta'lim tizimi uchun juda muhim ekanligi, aksariyat xorijiy davlatlardagi kabi ta'lim va fan sohalarini rivojlanishini baholash va monitoring qilish orqali ta'lim sifatini oshirishga qaratilgan ilg'or tajribalarni sohaga jalb qilish kerakligini anglatadi. Davlatimizga ta'lim sifatini baholash xalqaro tadqiqotlarida ishtirok etish tadqiqotlarda olingan natijalar mamlakatdagi ta'lim sifati va uning xalqaro standartlarni hisobga olgan holda egallagan o'rni to'g'risida xulosalar chiqarish imkonini beradi. O'quvchilarni xalqaro PISA, PIRLS baholashning asl mohiyati o'quvchilarda tafakkur uyg'oqligi, ularni ixtirochi, ijodkorlikka o'rgatishning asosiy belgisi hisoblanadi. O'zbekistonda ta'lim tizimiga xalqaro tajribadan kelib chiqqan holda o'quvchilarning bilim darajasini baholash va monitoring qilishning "Milliy dasturi"ni yaratish hozirgi kun talabiga mos keladi. Yana shuni aytish joizki, ushbu dastur zamon bilan hamnafas qadam tashlaydi hamda o'zining baholash mezonlarini zamonaviy talablarga muvofiq ravishda takomillashtirib boradi.

Ta'lim tizimi uzluksiz ravishda islohotlarni amalga oshirishni talab etadigan sohadir.

Davlat rahbari birinchi navbatda, e'tibor Yangi O'zbekiston uchun eng katta investitsiya bo'lgan ta'limni qo'llab-quvvatlashga qaratilishini ta'kidladi.

“Najot – ta’limda, najot – tarbiyada, najot – bilimda. Chunki, barcha ezgu maqsadlarga bilim va tarbiya tufayli erishiladi. O’qituvchilarning maqomini, ularning sha’ni va qadr-qimmatini himoya qilishni Konstitutsiyada alohida belgilash zarurligi qayd etildi. Kelasi yildan boshlang‘ich sinflarda mutlaqo yangi metodika asosida yaratilgan darsliklar bo‘yicha o‘qitish yo‘lga qo‘yiladi», — dedi prezidentimiz.

Maktablarda ta’lim sifati hamda jamiyatda o‘qituvchi kasbi nufuzini oshirish, sharoitlarini yaxshilash 2024-yildagi eng asosiy vazifalarimizdan biri bo‘ladi. Demak, xulosa qiladigan bo‘lsak, ta’lim sohasidagi islohotlar ham bugungi kunda o‘zining dolzarbligi hamda amaliy ahamiyati bilan boshqa sohalardagi islohotlardan aslo qolishmaydi. Chunki ushbu sohadagi islohotlarni yana-da keng ko‘lamda davom ettirish davr talabidir.

References:

1. Rezultaty mejdunarodnogo issledovaniya PISA 2015 (Electronic resource). - the mode is friendly http://www.centeroko.ru/pisa15/pisa15_res.html
2. Results of international study TIMSS 2015: 4th grade. (Electronic resource). http://www.centeroko.ru/timss15/timss15_res.html
3. PIRLS (Electronic resource). - mode friendly <https://ru.wikipedia.org/wiki/>
4. Mejdunarodnaya program po otsenke obrazovatelnyx dostijeniy uchashchixsya PISA (Electronic resource). - regime friendly <http://www.centeroko.ru/pisa15/pisa15.htm>
5. International research (Electronic resource). – mode dostupa <http://www.centeroko.ru/projects.html> 2015
6. Ermakov D.S. Obrazovanie DLYa ustoychivogo razvitiya//pedagogika. - 2006.- No. 9. - C.23-29
7. Open lecture. Kovaleva G.S. "Sovremennye issledovaniya kachestva obrazovaniya (international, national, regional)
8. Potashnik M.M. Upravlenie kachestvom obrazovaniya., M.2006
9. Danilchenko S.L. KOMPLEKSNAYA SISTEMA OTSENKI KACHESTVA OBRAZOVANIYA KAK SOVOKUPNOST ORGANIZATSIONNOY STRUCTURY, METHODIC, PROCESSOV I RESURSOV // Mejdunarodnyi zurnal eksperimentalnogo obrazovaniya. – 2017. – No. 3-2. - S. 179-184;
10. Jalilov K. - Fundamentals of evaluation theory (testology, pedagogical measurements) [2020]
11. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining kreativ-kommunikativ qobiliyatini rivojlantirish. Xaitova Yulduz Saitovna. INNOVATION IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM: a collection scientific works of the International scientific conference (25th NOVEMBER, 2022) – Washington, USA: "CESS", 2022. Part 24 – 147-149p